

Turizmni rivojlantirish uchun talabalarning o`rni

Shomurzaeva Nasiba Xoshimovna,

**Jizzax davlat pedagogika instituti, Maktabgacha ta`lim fakulteti Maktabgacha
va boshlang'ich ta'lim jismoniy tarbiya kafedrası o'qituvchisi**

Annotatsiya: Muallif amaliy mashg'ulotlar jarayonida turizm universiteti talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiya shakllanishini o'rganadi. Tadqiqotning maqsadi - kasbiy motivatsiyani shakllantirish modelini va uning samarali ishlashi uchun pedagogik shart-sharoitlar kompleksini nazariy asoslash va eksperimental tekshirish.

Kalit so'zlar: nazariy asoslash, amaliy mashg'ulotlar, normativ-determinant tarkibiy qism Zamonaviy ta'limning barcha normativ hujjatlarida yo'naltirilgan yo'nalishdagi universitetda kadrlar tayyorlash sifatini oshirish muammosini hal qilish kasbiy motivatsiyani maqsadli shakllantirmasdan turib imkonsizdir. ularning kelajakdagi faoliyatiga ijobiy munosabatini, yangi professional ahamiyatga ega qadriyatlarni yaratish, mehnatning o'zini o'zi anglash ehtiyojlarini qondirish va kasb mahoratiga erishish istagini belgilaydigan talabalar. Shu bilan birga, iqtisodiyot kabi turizm kabi jadal rivojlanayotgan va yuqori rentabellikdagi mutaxassislar uchun professional motivatsiyani shakllantirish alohida ahamiyatga ega: barqaror motivatsiya va ushbu sohadagi har bir mutaxassisning muvaffaqiyatiga e'tibor bermasdan ichki turizm sohasi mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar turlarini doimiy ravishda kengaytirib, xalqaro sayyohlik bozorida tan olinishi, jahon xizmatlari standartlariga erishishi.

Kasbiy motivatsiya, turistik universitetda o'qitishning muhim natijasi sifatida, o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi va uni shakllantirish uchun maqsadga muvofiq, tizimli va muvofiqlashtirilgan harakatlarni talab qiladi. Amaliy mashg'ulotlar buning uchun muhim salohiyatga ega - bu mutaxassisni malakasini oshirishning ajralmas tizimining eng muhim tarkibiy qismi. Amaliy mashg'ulotlar nisbiy avtonomiyalar bilan tavsiflanadi va kasbiy kompetentsiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, shaxsning kasbiy harakatlar muhitiga singib ketishi tufayli motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi, talabalarga olingan mavzular bo'yicha bilimlarni o'z vaqtida qo'llash va sinab ko'rish, o'zlarining baholashlariga imkon beradi. real sharoitlarda kasbiy faoliyatga qobiliyat va tayyorlik.

Respondentlarning aksariyati kasbiy motivatsiya va amaliy mashg'ulotlar muhimligini bilishadi. So'rov natijalariga ko'ra quyidagilar aniq:

1) turistik universitetning o'quv jarayoni tub o'zgarishlarni kiritmasdan imkon beradi

R.S.C.B. yilnomalari, ISSN: 1583-6258, jild. 25, 2021 yil 3-son, Sahifalar. 3224 - 3229

2021 yil 16 fevralda qabul qilingan; 2021 yil 8 martda qabul qilingan.

<http://annalsofrscb.ro> 3225

unga, professional motivatsiyani shakllantirishni amalga oshirish; 2) kasbiy motivatsiyani shakllantirishga etarlicha e'tibor bermasa; 3) universitet o'qituvchilari, agar buning uchun haqiqiy, asosli va sinovdan o'tgan apparati bo'lsa, amaliy mashg'ulotlar doirasida kasbiy motivatsiyani shakllantirishni amalga oshiradilar. Ushbu natijalar tadqiqot muammosining dolzarbligini aytib berishga imkon beradi, bu o'zini namoyon qiladi: - ijtimoiy va me'yoriy darajada;

- barqaror kasbiy motivatsiyaga ega turistik xizmatlarni tashkil etish va ko'rsatish bo'yicha mutaxassisni tayyorlash zarurati to'g'risida; - ijtimoiy va pedagogik darajada; - amaliy mashg'ulotlar jarayonida talabalarning kasbiy motivatsiyasini shakllantirishga yo'naltirilgan turistik universitetda kasbiy tayyorgarlikni tashkil etish zarurati to'g'risida; - nazariy va uslubiy darajada; - nazariy tadqiqotlar va turistik universitet talabalari amaliy mashg'ulotlari jarayonida kasbiy motivatsiyani shakllantirishning samarali yo'llari va vositalarini aniqlash zaruriyatida;

amaliy mashg'ulot imkoniyatlaridan foydalanish orqali talabalarning kasbiy motivatsiyasini shakllantirish uchun texnologik apparatni sinovdan o'tkazish zarurati. Ilmiy ma'lumotlarni tahlil qilish asosida, bir tomondan, amaliy mashg'ulotlar jarayonida turizm universiteti talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish zarurati bilan uslubiy, ilmiy jihatdan etarli emasligi o'rtasidagi ziddiyatni hal qilishdan iborat tadqiqot muammosi aniqlandi. - boshqa tomondan zamonaviy turistik universitet sharoitida ushbu jarayonni amalga oshirish usullarini nazariy va uslubiy-texnologik ishlab chiqish. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida turistik universitet talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish. Tadqiqotning maqsadi - kasbiy motivatsiyani shakllantirishning nazariy asoslanishi va tajribada sinovdan o'tgan modeli va uning samarali ishlashi uchun pedagogik shart-sharoitlar majmuasi. Tadqiqot gipotezasi: turizm universiteti talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish muvaffaqiyatli bo'ladi:

uni ijtimoiy buyurtma talablari, zamonaviy turizm ta'limi normativ-huquqiy bazasi, professional standartlar hisobga olingan holda qurilgan modelga muvofiq amalga oshirish.

R.S.C.B. yilnomalari, ISSN: 1583-6258, jild. 25, 2021 yil 3-son, Sahifalar. 3224 - 3229

2021 yil 16 fevralda qabul qilingan; 2021 yil 8 martda qabul qilingan.

<http://annalsofrscb.ro> 3226

turizm mutaxassislari va ularning kasbiy faoliyatining xususiyatlari; - tizimli, faollik va jarayon yondashuvlari asosida ishlab chiqilgan; - amaliy mashg'ulotlar jarayonida amalga oshiriladi;

- axborot, yo'naltirish, tartibga solish, o'qitish, rivojlantirish, tarbiyalash, baholash, muvofiqlashtiruvchi funktsiyalarni bajaradigan tarkib-tashkiliy, jarayon-uslubiy va nazorat-diagnostika tarkibiy qismlaridan iborat. 1. Talabanning kasbiy motivatsiyasi - bu kelajakdagi kasbiy faoliyat obrazini yaratish va unga bo'lgan munosabatni qadrlash maqsadida universitetda o'qitish jarayonida shakllanadigan kasbiy faoliyatning ongli va namoyon bo'lgan motivlari to'plamidir. Malaka oshirish omili sifatida u quyidagi xususiyatlarga ega:

kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan va unda o'zini namoyon qiladi; shaxsning xulq-atvori va harakat usullarini belgilaydi; shakllantirish va rivojlantirish imkoniyatiga ega; • vaziyatli xususiyatga ega va mutaxassisning professional funktsional imkoniyatlariga mos ravishda o'zgarishi mumkin; • o'zini o'zi anglashni ta'minlaydi.

2. Amaliy mashg'ulotlar universitetda kasbiy tayyorgarlikning tarkibiy qismi sifatida, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan faoliyatni amalga oshirish orqali talabanning kasbiy vakolatlarini kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, kelajakdagi kasbiy faoliyat samaradorligini ta'minlaydigan, kasbiy motivatsiyani shakllantirish uchun nisbiy avtonomiyaga va salohiyatga ega. 3. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida turistik universitet talabalarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirishning samarali echimlarini aniqlash maqsadida har tomonlama o'rganish tizim, faoliyat va jarayon yondashuvlarini bir-birini to'ldirishi bilan ta'minlanadi.

4. Turizm universiteti talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish modeli ijtimoiy buyurtma talablari, zamonaviy turizm ta'limining me'yoriy-huquqiy bazasi, kasbiy standartlarini hisobga olgan holda tizimli, faollik va jarayon yondashuvlari asosida ishlab chiqilgan. turizm bo'yicha mutaxassislari va ularning kasbiy faoliyatining xususiyatlari; amaliy mashg'ulotlar jarayonida amalga

oshiriladi; maqsadni shakllantirish, axborot, yo'naltirish, tartibga solish, o'qitish, rivojlantirish, tarbiyalash, baholash, tuzatish, muvofiqlashtirish funksiyalarini bajaradigan normativ-determinant, mazmun-tashkiliy, jarayon-uslubiy va nazorat-dagnostika tarkibiy qismlaridan iborat; amalga oshirishda quyidagi o'ziga xos printsiplarni hisobga olishni talab qiladi: korporativ muvofiqlik va tajriba almashish.

5. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida turistik universitet talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish modelining samarali ishlashi uchun pedagogik shartlar quyidagilardir: a) universitetda ko'p madaniyatli muhitni yaratish; b) turistik universitetda kasbiy tayyorgarlikni o'qituvchilar tomonidan qo'llab-quvvatlash / talabalarda refleksiv-qadriyat pozitsiyasini shakllantirish.

Amalga oshirilgan tadqiqotlarning asosliligi va ishonchliligi falsafa, psixologiya, pedagogikaning asosiy nazariy va uslubiy g'oyalaridan foydalangan holda aniqlanadi; mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijalariga tayanib; hal qilinayotgan vazifalarga mos keladigan tadqiqot (nazariy va empirik) usullarining to'plami; tadqiqot maqsadiga erishishni ta'minlashga qodir bo'lgan aniqlangan muammoni o'rganishda tizimli, faoliyat va jarayon yondashuvlarini tanlash va amalga oshirish; tasdiqlangan ma'lumotlarga asoslanib muallif modeli va kompleks pedagogik sharoitlar; modelni va aniqlangan shartlarni turistik universitetning o'quv jarayoniga joriy etish natijalari; turizm tadqiqot faoliyatining uzoq muddatli tabiati va ko'lami; olingan tadqiqot natijalarining takrorlanuvchanligi va o'lchovliligi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, turizm sohasi korxonalarini bazasida amaliy mashg'ulotlarni professional yo'naltirilgan holda tashkil etish, manfaatdor ish beruvchilarning ko'magi bilan turizm universiteti talabalari o'rtasida barqaror kasbiy motivatsiyani muvaffaqiyatli shakllantirishga yordam beradi.

Tadqiqotning asosiy maqsadiga erishish, turizm universiteti talabalari o'rtasida professional motivatsiyani shakllantirishni ta'minlaydigan model va pedagogik shart-sharoitlarni yaratish bilan bog'liq bo'lib, ushbu jarayonning muhim xususiyatlarini ochib beradigan nazariy va uslubiy savollarni belgilashni talab qildi. o'rganish. Bizning uslubiy tahlilimiz bizni tizim, faoliyat va jarayon yondashuvlari ushbu muammoni hal qilishini ta'minlay oladi degan xulosaga olib keldi: tizim yondashuvi modelning tuzilishini (uning tarkibiy qismlarini, ular orasidagi aloqalarni aniqlash uchun), faoliyat yondashuvini aniqlashga imkon beradi. har bir tarkibiy qism doirasida o'qituvchi va talabalar faoliyatining xususiyatlarini tavsiflashga imkon beradi va jarayon - kasbiy motivatsiyani shakllantirishda sub'ektlarning o'zaro ta'sirining asosiy bosqichlarini ochib beradi.

Tashqi muhitdagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda sub'ektlarning faoliyati tabiatda ochiqdir. Sub'ektlarning qiymat yo'nalishlari faoliyatning mazmunini belgilaydi va uning tizimini shakllantiruvchi omil sifatida ishlaydi. Kasbiy motivatsiyani shakllantirish samaradorligi universitetda amaliy mashg'ulotlar o'tkazish imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish bilan belgilanadi.

Normativ-determinant komponent amaliy mashg'ulotlar jarayonida turistik universitet talabalarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan dastlabki pozitsiyalarni tavsiflaydi, ushbu jarayonni joylashtirish yo'nalishlarini belgilaydi va yo'naltirilgan va maqsadni belgilovchi vazifalarni bajaradi. funksiyalari. Ushbu komponentning me'yoriy tomoni ham kasb-hunar ta'limi tizimining, ham turizm sohasidagi mutaxassisning kasbiy faoliyatining me'yoriy hujjatlarini qamrab oladi. Ushbu komponentning determinant jihati amaliy mashg'ulotlar jarayonida turistik universitet talabalarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirish bo'yicha shaxsiy harakatlar yo'nalishlarini tavsiflaydi.

Tarkibiy-tashkiliy komponent talaba tomonidan o'zlashtirilgan tarkibning xususiyatlarini va amaliy mashg'ulotlar jarayonida kasbiy motivatsiyani shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonini umumiy tashkil etishini tavsiflaydi. U axborot va tartibga solish funksiyalarini bajaradi. Ushbu komponentda keltirilgan ta'lim jarayonining mazmunli qismi amaliy o'quv dasturi va talabalarning kasbiy motivatsiyasini shakllantirish jarayoni dasturidan iborat bo'lgan ikki o'lchovli murakkab modulli dasturni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlar dasturi universitetdagi asosiy kasbiy ta'lim dasturini o'zlashtirish bosqichlariga mos keladi va talabaning kasbiy muhitga bosqichma-bosqich "singib ketishini" ta'minlaydi. Turistik universitet talabalari o'rtasida kasbiy motivatsiyani shakllantirish dasturi uni tarqatish mantig'iga mos keladi va ikkita modulni o'z ichiga oladi:

1) axborot-kognitiv va

2) eksperimental va amaliy.

Axborot-kognitiv modul talabani turizm sohasidagi faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari, kasb yutuqlari turlari, kasbiy madaniyat qadriyatlarini, kasbiy faoliyatning axloqiy muammolari bilan bog'liq bilimlar bilan boyitishni ta'minlaydi. Tajribali amaliy modul talabalarni o'zlarining professional motivlarini ko'rsatadigan yoki ularning boshqalarda qanday namoyon bo'lishini kuzatadigan va ularni tahlil qiladigan vaziyatlarda o'rnatish bilan bog'liq.

Adabiyotlar ro`yxati:

1. Aigistova O.V. Turizm menejerlarini kasbiy tayyorlashda ta'lim texnologiyalaridan foydalanish: Pedagogika fanlari nomzodi - M., 1999. - 142 p.
2. Afanasenkova E.L. Ta'lim motivlari va ularning ta'lim jarayonida o'zgarishi R.S.C.B. yilnomalari, ISSN: 1583-6258, jild. 25, 2021 yil 3-son, Sahifalar. 3224 - 3229
2021 yil 16 fevralda qabul qilingan; 2021 yil 8 martda qabul qilingan.
<http://annalsofrscb.ro> 3229
universitet talabalari: Psixologiya fanlari nomzodi - M., 2005 yil.
3. Birjakov M.B. Turizmga kirish. - SPb.: Gerda nashriyoti, 2008 yil.
4. Goryacheva T.K. Ochiq ta'lim muhitida turistik kadrlarni tayyorlashning mintaqaviy tizimini rivojlantirish. Monografiya. - Krasnoyarsk: VSIT - RMAT filiali, 2007 y
5. Meshkov N.I. Universitetda pedagogik shakllanish jarayonida talabalarning o'quv va kasbiy motivatsiyasini shakllantirish: Psixologiya fanlari doktori dissertatsiyasi. - Saransk, 1993 yil.
6. YaxshievaZ.Sh., Djumabaeva J.Sh. Agriturizm turizm turi sifatida. EPRA Xalqaro ko'p tarmoqli tadqiqot jurnali IJMR 6-avgust 2020. 458-459 P.
7. YaxshievaZ.Sh., YaxshievaM.Sh. Ekoturizm O'zbekistonda turizmning quyi tizimi sifatida. Ta'lim fanlari bo'yicha Evropa tadqiqotlari va mulohazalari jurnali EJRRES Vol.7 №12. 2019. 220-223 P.
8. YaxshievaZ.Sh. Diskursiv makonda turistik leksikaning ishlashi. Tanqidiy sharhlar jurnali. Vol.7. Nashr 5. 2020. 463-465 P.
9. YaxshievaZ.Sh. Terminalar to'plami ularni tartibga solish va tavsiflash tamoyillari sifatida. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). Jild: 5, Nashr: 2020 yil 2-fevral. 374-376 P.
10. YaxshievaZ.Sh., YaxshievaM.Sh. O'zbekistonning Jizzax viloyatida rivojlanib borayotgan qulayliklar. Yosh olim. 2015. 45-50 R. (AQSh)
11. YaxshievaZ.Sh., YaxshievaM.Sh. Talabalarning ilmiy dunyoqarashini rivojlantirish Xalqaro ilmiy sharh 2016. №4 (14) Boston. AQSH. 7-8 aprel 2016. 178-179 P.
12. Yaxshieva Z., Babadjanova G. Ibragimova D. Lingvokulturologiya ilmiy fan sifatida Zamonaviy ilmiy muammolar va tendentsiyalar. Xalqaro ilmiy konferentsiyaning ilmiy ishlari to'plami. Nashr 9. Varshava 2018. 60-62 P.
13. Yaxshieva Z., Ochilov A., Isanova V. O'zbek va ingliz tillaridagi turistik lug'atning lingvistik va leksikografik xususiyatlari.
14. Xalqaro tadqiqot jurnali. Vol.5. 18-son. Nyu-Dehli 2018. 28-29 iyun. 72-77 P.